

Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»
Полтавський інститут економіки і права

ПРАВОВІ, ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ВИКЛИКИ ЧАСУ

*присвячено захисту прав на місцеве самоврядування
в умовах воєнного десятиліття 2014-2024*

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю

11-12 грудня 2024 р., м. Полтава

**КАФЕДРА ПРАВознавства та фінансів
Полтавського інституту економіки і права
Університету «Україна»**

Полтава – 2025

Редакційна колегія

Надія Мякушко – докторка філософії у галузі політичних наук, кандидатка політичних наук, доцентка, директорка Полтавського інституту економіки і права.

Сергій Короед – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри правознавства та фінансів Полтавського інституту економіки і права.

Роман Шаравара – кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри правознавства та фінансів, перший заступник директора Полтавського інституту економіки і права.

Руслан Басенко – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри правознавства та фінансів, заступник директора з науково-педагогічної роботи, міжнародної та грантової діяльності Полтавського інституту економіки і права **(відповідальний редактор)**;

Віталій Заїка – кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти Полтавського інституту економіки і права.

Геннадій Аванесян – доцент кафедри правознавства та фінансів Полтавського інституту економіки і права.

Іван Лісний – старший викладач кафедри правознавства та фінансів Полтавського інституту економіки і права.

Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу : збірник матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. конф. з міжн. участю, 11-12 грудня 2024 р. / Полт. ін-т економіки і права Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» ; відп. ред. Р. Басенко. Полтава : ПІЕП, 2025. 316 с

У збірнику матеріалів представлено доповіді і повідомлення наукового зібрання вчених, організаторів освіти, науково-педагогічних працівників, фахівців-практиків, здобувачів різних ступенів освіти, які присвячені концептуальному та практико-орієнтованому осмисленню правових, соціокультурних та економічних вимірів сучасної дійсності в умовах воєнного стану в Україні. На конференції було обговорено доповіді докторів та кандидатів юридичних, політичних, економічних, філософських, педагогічних, історичних наук, практикуючих юристів, економістів, педагогів та інших фахівців з понад п'ятнадцяти регіонів України.

Розрахований на вчених, викладачів і здобувачів закладів освіти, усіх, хто залучений до науково-теоретичного аналізу сучасного світу.

УДК 330.111.66(477):34

**Рекомендувала до друку вчена рада
Полтавського інституту економіки і права
30 грудня 2024 року, протокол № 4**

Автори несуть особисту відповідальність за повноту висвітлення досліджуваного питання, системність викладу матеріалів, достовірність наведених фактів та їхню автентичність, правильне цитування, академічну доброчесність.

Статті друкуються в авторській редакції.

ЗМІСТ

Передмова	10
Розділ 1	
Правове регулювання суспільних відносин в Україні в умовах воєнного стану	
Larisa Kovalenko, Bohdan Kovalenko Legal regulation of the status of the subjects of administrative jurisdiction under the conditions of martial state	11
Геннадій Аванесян, Віктор Булат Перспективи медіації в Україні як способу вирішення спорів	13
Олена Артюх-Пасюта Кримінальна відповідальність уповноважених осіб та керівництва замовників публічних закупівель	14
Оксана Биканова Визнання недійсними правочинів, укладених під впливом помилки	19
Сергій Бойко Підстави недійсності правочинів	21
Крістіна Бондаренко Правова культура юриста як основа його професіоналізму	23
Юрій Бородатий, Тетяна Шахматова Медіація як інструмент боротьби з браконьєрством	24
Дем'ян Братасюк Визнання недійсними кабальних правочинів	25
Анастасія Гевчук Справедливість і законність – основа держави	27
Сергій Гладкий Трансформація правової системи України: зовнішньосистемні аспекти	29
Роман Данко, Роман Потапчук Особливості правового регулювання цифрових активів в Україні та міжнародний досвід	32
Олексій Довбиш Міжнародні миротворчі операції як політичний інструмент врегулювання воєнно-політичного конфлікту	34
Анастасія Дуденченко Проблеми та виклики реформи юридичної освіти	36
Богдан Дудка Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи	37
Станіслав Дудник, Юлія Плужник Проблемні аспекти інституту конституційної скарги в Україні	40
Андрій Єленич Огляд джерел адміністративно-правового забезпечення доступу до інформації в умовах воєнного стану в Україні	41
Руслан Жалій Правові засади використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі ЗВО	46
Тамара Жалій Локальна нормотворчість Полтавського національного педагогічного університету щодо формування академічної доброчесності учасників освітнього процесу	49

спору. Прототипом сучасної медіації на думку Гайворонської І. став період включення українських земель до складу Литовсько-Руської держави .

В США у 70-х роках склалося важке становище в правосудді, що могло привести до паралічу та ефективному функціонуванню держави. Тому був запроваджений пілотний проект «Альтернативні способи вирішення спорів». Тим самим медіація набула у 70-х роках в США офіційного характеру. Про результативність свідчить статистика: в США 95 % справ, що були направлені на медіацію, не дійшли до судового розгляду. Десять аналогічних показників в Німеччині (90 %) , у Великобританії 90-95 % , а загальноєвропейській показник 40-80 %.

Аналізуючи американський досвід посередництва Є. Носирєва акцентує увагу по-перше на актину роль сторін, які ведуть переговори і приходять до угоди, а по-друге особливе положення посередника з певними обмеженнями. Тому на сьогодні надзвичайно велика роль належить медіатору, вимогам до кандидата та його якостям.

Хоча ради справедливості треба сказати про те, що на початку незалежності був прийнятий Закон України «Про третейські суди» , зміст якого передбачав можливості вирішення окремого кола спорів у досудовому порядку. На жаль, ті рішення, які приймалися з порушеннями були оскаржені та скасовані рішеннями місцевих судів. Такий стан справ не створив позитивного іміджу і фактично про третейські суди вже довгий час не чуто.

Українські дослідники вивчаючи феномен медіації під поняттям «медіація» розуміють наступне: по-перше, добровільний та конфіденційний спосіб розв'язання конфліктів, по-друге, як альтернативний (досудовий) спосіб вирішення спорів. Але більшість науковців вважають медіацію як форму позасудового, а не досудового розгляду спорів.

Виходячи із викладеного матеріалу слід визнати інститут медіації позитивним явищем, а закріплення його на національному рівні в Закону України «Про медіацію» свідчить доказом того, що українське суспільство у цілому готове до нововведення в правову систему. Однак впровадження медіації в країні супроводжується низкою проблем, зокрема, низька правова культура переважної частини населення, поки що несприйняття нової послуги як альтернативи традиційному судочинству та проблема вибору кваліфікованого медіатора, якому можна довіритись.

Підсумовуючи будемо сподіватися, що прийнятий закон і зусилля правничої спільноти сприятиме ефективному поширенню в суспільстві культури мирного розв'язання конфліктів, викорінюванню недовіри до медіації та надасть змогу їй бути альтернативою судовому процесу.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ УПОВНОВАЖЕНИХ ОСІБ ТА КЕРІВНИЦТВА ЗАМОВНИКІВ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Олена Артюх-Пасюта,
канд. екон. наук, доцентка,
доцентка кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
Полтавський університет економіки і торгівлі

Створення необхідних умов для ефективної діяльності вітчизняних підприємств реалізується через проведення спеціальної процедури - публічних закупівель.

Нова редакція Закону України «Про публічні закупівлі», яка набула чинності 19 квітня 2020 року, значно розширила перелік порушень, за які передбачена відповідальність. Так, у п. 2 ст. 44 цього Закону зазначено коло осіб, які несуть відповідальність за невиконання вимог законодавства, зокрема, до них належать: службові (посадові) особи, уповноважена особа замовника та керівники замовників [4].

Підставою для кримінальної відповідальності є вчинення службовою особою суспільно небезпечного діяння (злочину), яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого ККУ.

ККУ прямо не містить конкретних норм, що регулюють кримінальну відповідальність за порушення законодавства у сфері закупівель. Однак така відповідальність може виникнути, якщо під час проведення публічних закупівель уповноважені особи або керівники замовника ігнорують свої обов'язки або намагаються незаконно отримати вигоду за рахунок бюджетних коштів.

Перед тим як вчиняти суспільно небезпечні дії (злочини) у сфері публічних закупівель, уповноваженим особам замовника та керівникам замовника необхідно ознайомитися з нормами ККУ та врахувати всі фактори, які можуть призвести до кримінальної відповідальності.

Найбільш поширені випадки кримінальної відповідальності у сфері публічних закупівель за статтями ККУ розглянуто у табл. 1.

Таблиця 1 - Кримінальна відповідальність у сфері публічних закупівель за статтями ККУ

Суспільно небезпечне діяння (стаття ККУ)	Кримінальна відповідальність
1	2
Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ч. 2, 4, 5 статті 191 ККУ)	Обмеження волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Якщо такі дії вчинені у великих розмірах чи в умовах воєнного або надзвичайного стану, караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Якщо такі дії вчинені у в особливо великих розмірах або організованою групою, караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.
Нецільове використання бюджетних коштів службовою особою, а так само здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановле-	Штраф від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права

Продовження табл. 1

1	2
них бюджетних призначень або з їх перевищенням всупереч Бюджетному кодексу України чи закону про Державний бюджет України на відповідний рік, якщо предметом таких дій були бюджетні кошти у великих розмірах (ч. 1 статті 210 ККУ)	обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого. <i>Примітка. До бюджетних коштів належать кошти, що включаються до державного бюджету і місцевих бюджетів незалежно від джерела їх формування.</i>
Невиконання службовою особою законних вимог органу державного фінансового контролю, Рахункової палати, члена Рахункової палати, створення штучних перешкод у їх роботі, надання їм завідомо неправдивої інформації (стаття 351 ¹ ККУ)	Штраф від ста до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або пробаційним наглядом на строк до трьох років, або обмеженням волі на той самий строк.
Зловживання владою або службовим становищем, тобто умисне, з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб (ч. 1 статті 364 ККУ)	Пробаційний нагляд на строк до трьох років або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, із штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.
Складання, видача службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів, внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, інше підроблення офіційних документів (ч. 1 ст. 366 ККУ)	Штраф від двох тисяч до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.
Службова недбалість, тобто невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несутлінне ставлення до них, що	Штраф від двох тисяч до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права

Продовження табл. 1

1	2
завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб (ч. 1, 2 статті 367 ККУ)	обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Якщо ті ж самі дії спричинили тяжкі наслідки, карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або без такого.
Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою неправомірної вигоди, а так само прохання надати таку вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища (стаття 367 ККУ)	Залежно від розміру неправомірної вигоди може каратися штрафом, позбавленням волі на строк до 12 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, з конфіскацією майна.

Джерело: сформовано автором за [2]

Наведені у табл. 1 статті ККУ правоохоронні органи намагаються комбінувати між собою або ж застосовують окремо з метою досягнути поставлених перед ними цілей. Так, інформація з Єдиного державного реєстру судових рішень свідчить, що у 2023 р. відкрито 6377 кримінальних проваджень у сфері публічних закупівель за ст. 191 «Привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем» ККУ [1]. Проте це не підтверджує суттєве зростання порушень закупівельного законодавства, оскільки кількість обвинувальних актів, які були спрямовані до суду, а також кількість обвинувальних вироків, є значно меншою.

Незважаючи на те, що ст. 191 «Привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем» ККУ залишається основною нормою серед правоохоронних органів, не слід забувати про ст. 358 «Підrobлення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів» ККУ та 366 «Службове підроблення» ККУ. Ці статті також передбачають кримінальну відповідальність за підроблення документів, зокрема тих, які подаються учасниками публічних закупівель під час підготовки та оприлюднення тендерних пропозицій, а також усіх супутніх документів тощо. Кваліфікація злочину за наведеними статтями ККУ залежить від того, хто підписав завідомо підроблений документ: якщо це службова особа, то діяння кваліфікується за ст. 366 «Служ-

бове підроблення» ККУ, а якщо підписала не службова особа, то за ст. 358 «Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів» ККУ.

Судові справи, пов'язані з публічними закупівлями, вказують на те, що під час досудового розслідування за ст. 191 «Привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем» ККУ правоохоронці стикаються з труднощами у доведенні складу злочину і в результаті здійснюють перекваліфікацію ст. 191 «Привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем» ККУ на ст. 364 «Зловживання владою або службовим становищем» ККУ.

Чітку відмінність в кваліфікації між ст. 191 «Привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем» ККУ та ст. 364 «Зловживання владою або службовим становищем» ККУ наводить Верховний суд. Так, у справі № 0912/1638/12 [3] Верховний суд зазначає, що склад злочинів, передбачених ч. 2 ст. 191 «Привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем» ККУ та ст. 364 «Зловживання владою або службовим становищем» ККУ, полягає в тому, що службова особа, вчиняючи злочин за ст. 364 «Зловживання владою або службовим становищем» ККУ, зловживає своїм службовим становищем, завдаючи майнової шкоди власнику, при цьому відсутня хоча б одна ознака розкрадання чужого майна. На відміну від злочину, передбаченого «Привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем» ККУ, зловживання владою або службовим становищем (стаття 364) може супроводжуватися оплатним вилученням чужого майна, що передбачає заміну майна на рівноцінний еквівалент - інше майно, гроші, або використання чужого майна для особистих потреб без наміру заволодіння ним, включаючи завищення вартості виконаних робіт.

Одним із факторів, що спонукає правоохоронців використовувати зазначені статті ККУ щодо учасників публічних закупівель, є широкий спектр санкцій - від штрафу до позбавлення волі на строк до 12 років з конфіскацією майна та заборобою займати певні посади чи здійснювати певну діяльність. Це, в свою чергу, надає правоохоронним органам можливість звертатися до суду з клопотанням про застосування до підозрюваних найжорсткіших заходів, таких як відсторонення від займаних посад та тримання під вартою.

Важливим аспектом, що безпосередньо впливає на появу кримінальних проваджень щодо учасників публічних закупівель, є відсутність у ККУ спеціальної статті, яка б регулювала кримінальну відповідальність учасників публічних закупівель. Це створює можливість для проведення досудового розслідування потенційних кримінальних правопорушень закупівельного законодавства практично всіма правоохоронними органами України, такими як Національне антикорупційне бюро, Національна поліція України, Бюро економічної безпеки України, Служба безпеки України та органи Прокуратури України.

Недосконале нормативно-правове регулювання публічних закупівель, включаючи питання притягнення винних до кримінальної відповідальності, створює ризики для функціонування системи публічних закупівель. Це, в свою чергу, ускладнює досягнення очікуваних результатів і відкриває потенційні можливості для зростання кримінальних правопорушень у цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/ (дата звернення: 05.12.2024),
2. Кримінальний кодекс України від 20.11.2024 р. № 4074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 05.12.2024),
3. Момотюк А. Чому певні закупівлі можуть опинитися під прицілом правоохоронних органів. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/chomu-pevni-zakupivli-mozhut-opinitisya-pid-pricilom-pravoohoronnih-organiv.html> (дата звернення: 05.12.2024).
4. Про публічні закупівлі: Закон України зі змінами та доповненнями від 19.09.2024 р. № 3988-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 05.12.2024).

**ВИЗНАННЯ НЕДІЙСНИМИ ПРАВОЧИНІВ,
УКЛАДЕНИХ ПІД ВПЛИВОМ ПОМИЛКИ**

Оксана Биканова,

*здобувач 2 курсу другого (магістерського рівня) спеціальності 081 Право,
Полтавський інститут економіки і права*

Науковий керівник: Володимир Коваленко,
*старший викладач кафедри правознавства,
Полтавський інститут економіки і права*

Відповідно до ст.229 ЦКУ правочин, вчинений під впливом помилки або внаслідок впливу тяжкої обставини, є оспорюваним. Обставини, щодо яких помилилася сторона правочину, мають існувати саме на момент вчинення правочину. Особа на підтвердження своїх вимог про визнання правочину недійсним повинна довести, що така помилка дійсно мала місце, а також те, що вона має істотне значення.

Іноді особи, укладаючи угоду, не мають справжнього уявлення щодо всіх її умов, а тому їхня воля формується під впливом неправильних уявлень, тобто якби сторонам було відомо про справжній стан речей, вони не уклали б таку угоду. Вона є дефектною.

Відсутність справжнього уявлення про те чи інше явище життя або природи прийнято називати помилкою. У цьому випадку під помилкою слід розуміти неправильне сприйняття стороною природи правочину, прав та обов'язків сторін або інших істотних умов угоди, що вплинуло на їхнє волевиявлення, і є підставою вважати, що в іншому разі угоду не було б укладено. Враховуючи це, законодавець передбачив, що угода, укладена внаслідок помилки, яка має істотне значення, може бути визнана недійсною. Тут мається на увазі не будь-яка помилка, а лише та, яка має істотне значення. Встановлювати істотність помилки має право суд. Не можна говорити про помилку щодо якості предмета у разі неможливості використання речі або виникнення труднощів у її використанні, яке сталося після виконання правочину і не пов'язане з поведінкою контрагента. Не має правового значення помилка, допущена при розрахунку одержання користі від вчиненого правочину. Вважаємо, що помилка внаслідок власного недбальства чи незнання закону однією із сторін не є підставою для визнання правочину недійсним.